

Голас Радзімы

10 жніўня 1978 г.
№ 32 (1550)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 23-і
Цана 2 кап.

Гарачы жнівень трымае вяскоўцаў на палях і сенажацях — трэба ў пару сабраць вырашчанае. А вечарам за ваколіцай гучаць песні. Гучаць яны і тут — ля Гарадзішча на Міншчыне.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

**МЯНЯЕЦА
СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЕ
АБЛІЧЧА ГОМЕЛЬШЧЫНЫ**

[«Час комплексных праблем»]

стар. 2—3

**СПРАВДАЧА
З ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ
Ў МІНІСТЭРСТВЕ ЗАМЕЖНЫХ
СПРАУ СССР**

[«Европе — прочный мир
и сотрудничество»]

стар. 4

**ЕЎСЦІГНЕЙ МІРОВІЧ БЫЎ
НАСТАЎНІКАМ І СЯБРАМ
МОЛАДЗІ**

[«Служыць свайму народу»]

стар. 7

сакратара ЦК КПСС Л. Брэжнева і пастанове Пленума, і надалей застаюцца асновай аграрнай палітыкі КПСС. Маючы такую выдатную праграму канкрэтных дзеянняў, якую партыя намяціла на гэтым Пленуме, мы зможам дабіцца значна большых поспехаў.

ПЯЦЬ КРОПАК НА КАРЦЕ

Строга кажучы, на карце тых кропак пакуль няма. Не паспяваюць картографы за ўсімі зменамі, што з нябачнай хуткасцю адбываюцца сёння на Палессі. Яшчэ некалькі год назад на месцах населеных пунктаў, аб якіх ідзе гаворка, былі балоты ды парослыя кволым хмызняком пустэчы. Аднак лёс іх быў вырашан ужо 12 гадоў назад, калі майскі Пленум ЦК КПСС прыняў доўгатэрміновую комплексную праграму шырокай меліярацыі зямель.

Для гамяльчан рашэнні гэтага Пленума мелі асаблівае значэнне, бо з 1,5 мільёна гектараў сельгасугоддзяў больш палавіны тут пераўвільготненыя, дзесяткі тысяч гектараў патрабуюць арашэння або іншых відаў акултурвання. Амаль паўмільёна гектараў намагаюцца меліяраваць цяпер назаўсёды выкраслены з таго чорнага спісу і пачалі служыць людзям. Але Віктар Гвоздзеў, сам у мінулым меліяратар, лічыць, што гэта толькі пачатак вялікай работы па паляпшэнню і комплекснаму асаваенню новых зямель.

— Стратэгічны курс, вызначаны партыяй у 1966 годзе, мы будзем вытрымліваць і надалей, — гаворыць ён. — На меліярацыю, пад якой мы разумеем комплекс мерапрыемстваў па пераўтварэнню некалі непрадатных для земляробства аблогаў, у дзесяці пяцігоддзі вобласці адлушчана звыш 360 мільёнаў рублёў — рэкордная за ўвесь час лічба. Наша задача — па гаспадарску распарадзіцца гэтымі грашыма, расходваць іх так, каб яны хутчэй прынеслі эканамічны і сацыяльны эффект. Будаўніцтва новых саўгасаў на асушаных балотах — адзін са шляхоў комплекснага пераўтварэння Палесся.

Пяць такіх саўгасаў ужо створаны на Гомельшчыне. Пяць сучасных аграгарадоў узведзены там, дзе не заўсёды былі нават хутары. «Камуніст» у Ельскім раёне, «Навасёлкі» — у Петрыкаўскім, «Чырвоны бор» — у Жыткавіцкім, «Макавічы» — у Рэчыцкім, «Крынічы» — на Мазыршчыне. Мне давялося бываць у некаторых з іх. Бачыў я цудоўныя катэдры, камфорты якіх пазайздросціў бы любы гараджанін. Бачыў жыццёлагадоўчыя фермы, дзе адзін аператар абслугоўвае 500 або і 1000 кароў. Бачыў вясковыя заводы, дзе магутныя агрэгаты, кіруемыя аўтаматамі, сартыруюць і сушаць

збожжа, вырабляюць кармавыя канцэнтраты, стэрылізуюць і расфасоўваюць малако... Нарэшце, бачыў я там і стосы зялёнага з пасьпелымі залічцамі на рабоце. Пісалі людзі з навакольных вёсак, пісалі здалёк. Усе з ахвотай ішлі жыць і працаваць у гэтыя гаспадаркі, дзе ўмовы быту і вытворчасці можна назваць узорнымі.

— Думаю, што не надта далёкі той час, калі падобныя гаспадаркі стануць для нас тыповымі, — дзеліцца сваімі думкамі В. Гвоздзеў. — І не толькі таму, што пасля гэтых пяці мы распачнем узвядзенне яшчэ сямі новых саўгасаў. Гіганцкія капіталаўкладанні, якія дзяржава выдаткоўвае на меліярацыю і будаўніцтва, наогул адкрываюць перад вобласцю цудоўную перспектыву для вырашэння надзвычайнай сацыяльнай праблемы — набліжэння ўмоў быту і працы сялян да лепшых гарадскіх стандартаў.

КВІТНЕЦЬ, ЯК САДУ

Упершыню гэтая мара нарадзілася ў Віктара Гвоздзева шмат год назад. Тады яго, узначалішага толькі што створаны на Палессі меліярацыйны трэст «Галоўпалессеводбуд», запрасілі ў Галодны стэп, каб пазнаёміць з работай узбекскіх меліяратараў. Там і ўбачыў ён саўгас-сад, які, нібы казачны аззіс, расквітнеў сярод некалі патрэсканай ад смагі пустыні. «А каб стварыць нешта падобнае на Палессі», — падумалася тады Віктару Аляксандравічу...

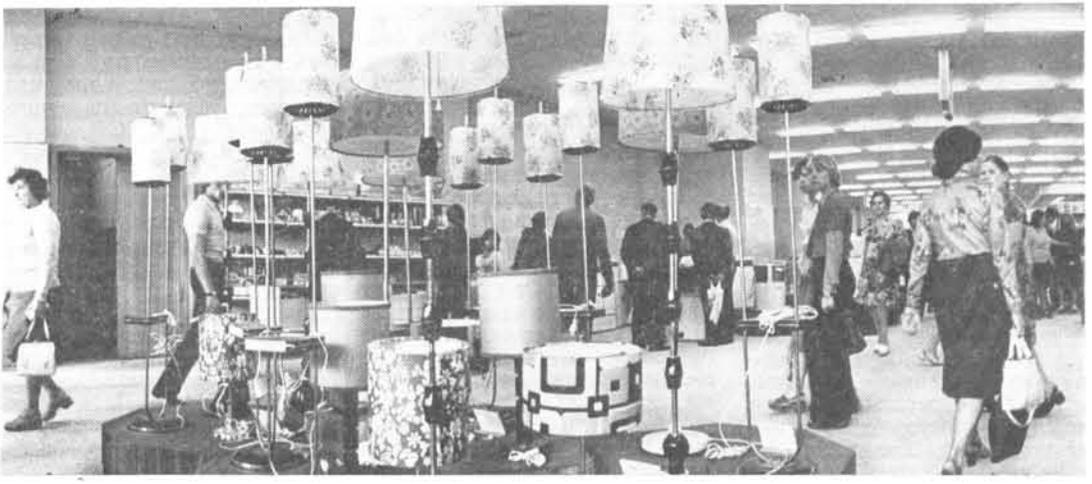
І вось перада мной апісанне праекта калгаса-сада, які неўзабаве будзе закладзены на граніцы Лоеўскага і Рэчыцкага раёнаў. Нічога падобнага пакуль няма на Беларусі. Дзве тысячы гектараў, адваяваных у балот, будуць штогод даваць 45 тысяч тон яблык, груш, сліў, вішань, ягад, сярод якіх нават такія рэдкія, як чарнаплодная рэбіна і абліпіха. Прадугледжаны буйны гадзавальнік саджанцаў, цэлы комплекс прадпрыемстваў па перапрацоўцы і кансерваванню пладоў. Будаўніцтва гэтага сучаснага аграпрамысловага аб'яднання абыйдзеца ў 40 мільёнаў рублёў! Аб падобных маштабах яшчэ нядаўна тут нават не марылі.

— Такім жа квітнеючым, як гэты цудоўны сад, я бачу ў думках усё наша Палессе, — гаворыць В. Гвоздзеў. — І гэта не проста мара, а рэальная перспектыва, вызначаная сацыяльна-эканамічнай палітыкай Камуністычнай партыі. Дзесятае пяцігоддзе — а ўсё яе планы мы абавязкова выканаем — істотны крок да гэтай мэты. Мы вырашым комплекс буйных праблем у жыццёлагадоўлі, меліярацыі, павышэнні дабрабыту людзей. Два мінулыя гады былі ў гэтым сэнсе плённымі. І, нягледзячы на многія цяжкасці, упэўнены — нішто не спыніць нас і ў будучым.

Вячаслаў ХАДАСОЎСКІ.

Праект пятага ў сталіцы Беларусі універмага з гандлёвай плошчай восем тысяч квадратных метраў створан архітэктарамі і інжынерамі маскоўскага інстытута «Гіпрагандаль». У новым сучасным прадпрыемстве гандлю прадугледжаны шматлікія зручнасці і для пакупнікоў, і для прадаўцоў. Шэсць эскалатараў у лічаныя секунды даставяць пакупнікоў з першага паверха, дзе размешчаны гандлёвыя комплексы па продажу прадметаў хатняга ўжытку, электрабытавой тэхнікі, тэле- і радыёапаратуры, на чацвёрты — к комплексам «Для дарог і падарожжаў» і «Для шыцця і рукадзелля», а на другім і трэцім паверхах універмага размешчаны адпаведна тавары для мужчын і жанчын. Для прадаўцоў ва ўнівермагу прадугледжаны сталовая, душавыя, пакоі адпачынку; для пакупнікоў — кафетэрыі. У канферэнц-зале будучы праводзіцца дэманстрацыі мадэлей і новых тавараў. НА ЗДЫМКАХ: універмаг «Беларусь»; ля секцыі электрабытавой тэхнікі.

СЕЛЬСКІЯ НОВАБУДОЎЛІ

Вялікія змены адбудуцца ў беларускіх вёсках у дзесятай пяцігоддзі. Да яе заканчэння на сяле з'явіцца птушкафабрыкі для вырошчвання 740 тысяч курэй-нясушак і 16 мільёнаў мясных куранят у год, памяшканні для гадоўлі амаль мільёна галоў буйной рагатай жывёлы і 995 тысяч свіней, збожжасховішчы на 992 тысячы тон і г. д. Адной з буйнейшых новабудоваў стане Гомельскі прамысловы комплекс па адкорму 108 тысяч свіней у год.

Сяляне атрымаюць каля 7,5 мільёна квадратных метраў жылля. У вёсках адкрыюцца новыя школы, дзіцячыя сады і яслі, клубы, дамы культуры, сталовыя адпаведна на 200 тысяч, 47,6 тысячы, 91 тысячы і 18,5 тысячы месц, а таксама балніцы, магазіны з гандлёвай плошчай 86 тысяч квадратных метраў, 500 дамоў быту і комплексных прыёмных пунктаў.

На індустрыяльнай аснове будуюцца індывідуальныя жыллыя дамы. Цяпер Беларускі навукова-даследчы і праектны інстытут па будаўніцтву на сяле распрацоўвае эксперыментальныя праекты з прымяненнем аблегчаных клееных драўляных канструкцый і панелей з азбацэментнай абліцоўкай.

Для правэркі новых праектных рашэнняў у культурна-бытавым будаўніцтве будзе створаны грамадска-гандлёвы цэнтр у саўгасе «Брагінскі» Брагінскага раёна.

Вядома, што для ажыццяўлення такіх вялікіх планаў неабходна добрая вытворчая база. У рэспубліцы на патрэбы сяла працуюць Фарынаўскі домабудуўнічы камбінат,

Віцебскі завод аб'ёмнаблочнага домабудавання, Ганцавіцкі завод буйнапанельнага домабудавання і іншыя прадпрыемствы. Пачнуць выпускаць прадукцыю заводы буйнапанельнага домабудавання ў Бярозах, Івацэвічах і Лідзе. Намечаны ўвод у дзеянне таксама сельскага будаўнічага камбіната па вытворчасці зборнага жалезабетону на станцыі Аульс Гродзенскай вобласці і камбіната будматэрыялаў у Любані Мінскай вобласці, які будзе вырабляць сілікатную цэглу.

Многае дасягнута ў эксперыментальна-паказальным будаўніцтве. Аб гэтым гаворыць, напрыклад, тое, што пасёлак Верцялішкі Гродзенскай вобласці адзначаны Дзяржаўнай прэміяй СССР, а пасёлак Акцябрскі на Гомельшчыне — прэміяй Савета Міністраў СССР.

Зараз ідзе падрыхтоўка да новага эксперыменту ў калгасах і саўгасах. Яго мэта — вызначыць аптымальны размер гаспадарак, іх вытворчую спецыялізацыю, а таксама знайсці найлепшыя варыянты размяшчэння бытавых і культурных комплексаў, забудовы вёсак.

У ліку кандыдатаў для правядзення комплекснага сельскагаспадарча-будаўнічага эксперыменту названы саўгасы «Малеч» — Брэсцкай, «Сялюты» імя 50-годдзя СССР — Віцебскай, імя Ульянава і «Камуніст» — Гомельскай, «Леніна» — Магілёўскай, калгасы «Прагрэс» — Гродзенскай, «Новы быт», «Чырвоная змена», імя Калініна — Мінскай вобласці і іншыя гаспадаркі.

А. МІХАЛЬЧАНКА.

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ●

З МАРКАЙ МАЗ

Падрыхтаваны да выпуску новыя аўтапалязды сямейства МАЗ-5335. У іх павялічана магутнасць рухавіка. Грузападымальнасць дасягае 20—25 тон. Ремонт ім будзе патрэбны толькі пасля 250 тысяч кіламетраў прабегу.

У некаторых раёнах краіны ўжо працуюць новыя аўтамабілі і аўтапалязды другога сямейства — МАЗ-6422. Такія аўтапалязды, увабраўшыя ў сябе ўсё самае лепшае ад сваіх папярэднікаў, могуць перавозіць 30—33 тоны грузаў з хуткасцю 85 кіламетраў у гадзіну. Масавы выпуск іх пачнецца ў новым корпусе Мінскага аўтазавода.

УНІКАЛЬНЫ СТАНОК КІРАЎЦАЎ

На заводзе імя Кірава ў Гомелі пачаўся мантаж упершыню створанага ў нашай краіне унікальнага абразіўна-адразнага станка мадэлі ГД-105. Ён прызначан для прадпрыемстваў чорнай металургіі і за-

бяспечыць механізацыю і аўтаматызацыю працэсаў адрэзкі так званых прыбыляў валкоў пракратных станцаў. Прымяненне гэтай навінкі гамяльчан дазволіць у два-тры разы павялічыць прадукцыйнасць працы.

У ДОБРЫ ШЛЯХ, ЮБІЛЯР!

З галоўнага канвеера Мінскага трактарнага завода сышоў 100-тысячны трактар МТЗ-80. Чатыры гады назад на заводзе быў сабраны першы трактар названай мадэлі. За гэты час машына пабывала на п'едэстале гонару многіх міжнародных выставак і кірмашоў. МТЗ-80 удастоен дзесяці залатых медалёў, шматлікіх дыпламаў, прызнаны лепшай машынай 1977 года ў нашай краіне.

Сёлета працаўнікам вёскі будзе адгружана 55 тысяч трактароў «Беларусь» МТЗ 80/82 — на 68 працэнтаў больш, чым у мінулым годзе.

ВУЧЫЛІШЧУ — ПАЎСТАГОДДЗЯ

Магілёўскаму культурна-асветнаму вучылішчу імя Н. Крупскай споўнілася паўстагоддзя. За гэты час каля 9 тысяч чалавек набылі тут спецыяльнасці клубных работнікаў і кіраўнікоў калектываў мастацкай самадзейнасці.

У вучылішчы створаны ўсе ўмовы для вучобы і адпачынку навучэнцаў. Добра абсталяваны класы, кабінеты і лабараторыі, багатая касцюмерная, бібліятэка з вялікім кніжным фондам, шмат музычных інструментаў. Вык-

ладанне вядуць высокакваліфікаваныя спецыялісты.

Хутка вучылішча справіць наваселле. Цяпер тут заканчваецца будаўніцтва новага вучэбнага корпуса з вялікай актавай залай.

І. ПРОНІНА.

ГІСТОРЫЯ БЮДЖЭТУ

Цікавы плакат вывешаны на відным месцы ў Ашмянскім райфінадзеле: «Гісторыя бюджэту. 1945—1977 гады». Калонкі лічбаў сведчаць аб няўхільным росце дабрабыту працаўнікоў Ашмяншчыны. Напрыклад, за

пасляваенныя гады з бюджэту раёна толькі на фінансаванне народнай адукацыі накіравана 40 мільёнаў 812,5 тысячы рублёў. На ахову здароўя — 20 мільёнаў 808,9 тысячы рублёў. Асабліва красамоўныя лічбы мінулага, юбілейнага года Савецкай улады: на народную адукацыю выдаткавана 2 мільёны 623,7 тысячы, на ахову здароўя — 1 мільён 185,1 тысячы рублёў.

Не менш унушальныя сумы грошай, якія штогод накіроўваюцца ў сельскую гаспадарку, культасветустановам, грамадзянам па страхаванню.

А. СЯРГЕЙЧЫК.

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ●

ЕВРОПЕ — ПРОЧНЫЙ МИР И СОТРУДНИЧЕСТВО

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ МИД СССР

31 июля в Москве состоялась пресс-конференция для советских и иностранных журналистов в связи с третьей годовщиной подписания Заключительного акта Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе.

На пресс-конференции выступил заместитель министра иностранных дел СССР А. Г. Ковалев. Три года назад, сказал он, высшие руководители 33 европейских стран, а также США и Канады подписали в Хельсинки Заключительный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе.

Генеральный секретарь ЦК КПСС, Председатель Президиума Верховного Совета СССР товарищ Л. И. Брежнев, отвечая в первую годовщину совещания на вопросы корреспондента «Правды», говорил: «Несомненно, результатам, достигнутым год назад в Хельсинки, суждена большая жизнь и никому не удастся поколебать, затуманить их».

Какое же воздействие на обстановку в Европе и вне ее оказывают принципы и договоренности Заключительного акта, каково действительное содержание этого международного документа, учитывая, что кое-где на Западе предпринимаются попытки исказить его дух и букву.

Это тем более важно, что в последнее время в ход пускается некий фальшивый дубликат Заключительного акта, совершенно неэквивалентный по своему содержанию подлиннику. Этим эрзацем и оперируют при проведении всякого рода кампаний, направленных на отравление международного климата, на вмешательство во внутренние дела других стран и народов.

«Расширять, углублять и сделать поступательным и прочным процесс разрядки», — такую решимость выразили в Заключительном акте государства, его подписавшие.

Именно такой принципиальной линии последовательно придерживается Советский Союз.

Участники общеевропейского совещания выражали общую заинтересованность в усилиях, направленных на уменьшение военного противостояния и на содействие разоружению. Как же можно совместить с этим решения недавней Вашингтонской сессии совета НАТО, принявшей программу наращивания гонки вооружений, рассчитанную на десятилетия вперед? Прибавьте к этому планы произ-

водства варварского нейтронного оружия и размещения его на европейской земле. Все это отнюдь не показатели миролюбия, а вполне конкретные свидетельства того, откуда исходит не мнимая, а действительная военная угроза.

Условия разрядки благоприятствуют развитию экономического сотрудничества, и после Хельсинки в этой области сделано немало.

Но есть и моменты негативного порядка: попытки американской администрации использовать торговлю в качестве инструмента политического давления на Советский Союз, приостановить в этих же целях некоторые деловые контакты.

Необходимо подчеркнуть, что одно из важных положений, четко зафиксированное в Заключительном акте, состоит в том, что устанавливаются принципиальные основы сотрудничества между государствами с различным социальным строем в гуманитарных областях. Оно должно осуществляться при полном соблюдении принципов, регулирующих отношения между государствами — участниками. Это означает, что сотрудничество в этих областях должно содействовать укреплению мира, развитию взаимопонимания между государствами и народами, дальнейшему улучшению отношений между ними и строиться при строгом соблюдении законов и административных правил каждой страны, невмешательстве во внутренние дела друг друга.

От уровня разрядки, от состояния двусторонних отношений между государствами в очень большой мере зависит то, как претворятся в жизнь договоренности Заключительного акта. Противдействие разрядке тормозит эту крупномасштабную, рассчитанную на годы работу.

Мы далеки от того, чтобы склоняться к выводам пессимистического толка из-за продолжающихся наскоков на политику разрядки со стороны некоторых кругов на Западе, распространяющих мифы о «советской военной угрозе» или о «нарушении прав человека». В Советском Союзе отчетливо видят, что перевешивает другое — ответственный подход к судьбам разрядки, к осуществлению итогов общеевропейского совещания.

Далее А. Г. Ковалев ответил на вопросы журналистов.

ВОПРОС: Не могли бы вы более подробно остановиться на проблеме военной разрядки в Европе?

ОТВЕТ: Это, пожалуй, самая крупная проблема международных отношений в сегодняшней Европе.

Советский Союз вместе с другими странами Варшавского Договора выдвинул, как известно, широкую платформу действий в пользу закрепления военной разрядки в Европе. Эти предложения и сегодня сохраняют всю свою актуальность.

Недавно социалистические страны внесли в Вене новые предложения. Хотелось бы надеяться, что ответ Запада на эти предложения будет хорошо взвешенным и конструктивным.

ВОПРОС: В некоторых западных странах можно встретить высказывания, даже официальных лиц, о том, что, вопреки хельсинкским договоренностям, в СССР будто бы нарушаются права человека.

ОТВЕТ: Нет ничего более далекого от истины, как утверждения, будто наша страна с какой-то сдержанностью относится к осуществлению основных прав и свобод человека. «У нас нет оснований уходить от серьезного разговора о правах человека», — говорил товарищ Л. И. Брежнев. — Наша революция, победа социализма в нашей стране не только провозгласили, но и реально обеспечили права трудящегося человека любой национальности, права миллионов масс трудящихся — так, как этого не смог сделать капитализм ни в одной стране мира.

Однако шумные кампании на Западе служат лишь одним: прикрыть попытки вмешательства во внутренние дела социалистических государств. Такие кампании являются одним из проявлений «психологической войны» и находятся в полном противоречии с хельсинкским Заключительным актом.

Серьезный разговор о правах и свободах человека — это плоскость идейной борьбы, и мы не уходим от него. Но и сфера идейной борьбы требует очищения от наследия «холодной войны», от наслоений «войны психологической».

ВОПРОС: В чем проявилось влияние идей и договоренностей хельсинкского совещания на недавней специальной сессии Генеральной Ассамблеи ООН по разоружению?

ОТВЕТ: Специальная сессия Генеральной Ассамблеи ООН по разоружению, закончившаяся, как известно, позитивными результатами, открыла волю народов покон-

чить с гонкой вооружений. В ее итоговом документе подчеркивается необходимость поставить под запрет применение силы, вести дело к динамичному развитию разрядки, охватывающей все сферы международных отношений во всех районах мира. Продвижение в деле разрядки и прогресс в деле разоружения, как это провозгласила специальная сессия, взаимно дополняют и подкрепляют друг друга.

Всемирный форум по разоружению впитал многие идеи, которые пронизывают и решения общеевропейского Совещания по безопасности и сотрудничеству.

ВОПРОС: На Западе, в частности в США, образованы комитеты или комиссии, претендующие на осуществление каких-то функций по наблюдению за выполнением Заключительного акта. Не секрет, что и в Советском Союзе находятся отдельные лица, которые тоже пытались приписать себе подобные функции. Что вы думаете по этому поводу?

ОТВЕТ: Заключительный акт, как всякий международный документ, является продуктом переговоров между государствами и отражает достигнутую степень согласия государств, подписавших этот документ. Именно государства, как субъекты международного права, несут всю полноту ответственности за его выполнение.

Это тем более верно, если речь идет о попытках «наблюдать» за осуществлением Заключительного акта со стороны, не в своем доме, а в другом государстве. Это уже явная претензия на вмешательство во внутренние и внешние дела других стран, что прямо противоречит всему содержанию Заключительного акта.

Что же касается упомянутых вами отдельных лиц в Советском Союзе, то их попытки избраться в качестве «наблюдателей» — как понятно каждому, наблюдателей самозванных — являются лишь ширмой для действий совершенно иного характера.

К сказанному для полноты картины необходимо добавить следующее. Конечно, советская общественность, выражая свое мнение, например, через такие организации, как Комитет защиты мира, Комитет за европейскую безопасность и сотрудничество и другие, проявляет живейшую заинтересованность в полном и добросовестном осуществлении Заключительного акта. Советские общественные организации плодотворно сотрудничают на этом поприще со своими зарубежными партнерами и вносят немалый вклад в дело улучшения взаимопонимания между народами.

ВОПРОС: На Западе утверждают, что советский суд осуждает некоторых лиц за «инакомыслие», а судебные процессы над ними представляются как какое-то нарушение СССР Заключительного акта.

ОТВЕТ: Мы ни с кем не станем обсуждать дела, входящие во внутреннюю компетенцию Советского государства. Какое-либо обсужде-

ние наших внутренних вопросов, тем более актов правосудия, несовместимо с прерогативами и достоинством Советского государства.

Речь идет не об осуждении за «инакомыслие» или за принадлежность к той или иной национальности, а за действия, которые нарушают советские законы и поэтому наказуемы.

Только суд вправе определять меру наказания обвиняемых в зависимости от степени их вины. И никто, тем более из-за рубежа, не вправе оказывать какое-либо влияние на судебный процесс или его исход в отношении подсудимых. Мы отвергаем любые попытки давления на советское правосудие, так же как и стремление поставить под сомнение его компетентность.

В целом, опыт подсказывает, что дальнейшее развитие разрядки не придет само собой. За нее надо бороться, надо научиться снимать мелкие, с точки зрения отношений государств, вопросы, не доводя их до истерии.

ВОПРОС: Некоторые западные страны свертывают свои обмены в области культурного сотрудничества с Советским Союзом. Что вы могли бы сказать по этому поводу?

ОТВЕТ: Да, со стороны отдельных государств предпринимаются такого рода односторонние действия, нарушающие уже существовавшие договоренности и контракты. Так, соответствующие советские организации получили от своих лондонских партнеров уведомление об отмене или переносе некоторых мероприятий в области культурных обменов.

Отмена тех или иных гастролей лишь огорчит английских любителей искусства, обеднит их духовно. Но есть и политическая сторона вопроса: наносится ущерб как двусторонним отношениям между нашими странами, так и тому позитивному, что несет с собой последовательная, не подверженная конъюнктурным и спекулятивным влияниям реализация хельсинкских договоренностей.

ВОПРОС: США отказались сейчас от сделки по продаже компьютера Советскому Союзу и от некоторых других сделок. Как вы это расцениваете?

ОТВЕТ: Хотелось бы подчеркнуть, что Советский Союз не имеет каких-либо особых выгод от советско-американской торговли. Торговля, как хорошо известно, — дело взаимовыгодное. В необходимых случаях мы можем найти и других достаточно надежных партнеров.

Важно, однако, подходить в целом к развитию отношений между СССР и США с более широкой политической перспективой, учитывая вес обеих стран на мировой арене, в решении задач разоружения, укрепления международной безопасности, разрядки. Советский Союз, как известно, — сторонник именно такого перспективного и взвешенного подхода к ведению дел в советско-американских отношениях.

Мінск. Ленінскі праспект

[мікрараён «Усход-1»].

Фота Г. УСЛАВАВА.

ЦЕНА «НЕЗАКОННЫХ» УШЕЙ И ГЛАЗ

Передо мной изданная сравнительно недавно в США книга. На ее черной суперобложке нарисована большая замочная скважина. Книга так и называется «Подглядывание в замочную скважину».

О чем ее содержание — догадаться нетрудно. Эта книжка, как и многие другие современные издания на Западе, посвящена теме слежки за людьми. Поток литературы подобного рода особенно возрос после прогремевшего на весь мир «Уотергейтского скандала», разразившегося в период подготовки к выборам американского президента в 1972 году. Следом за Уотергейтом достоянием широкой гласности стали и другие факты «электронного подслушивания и подглядывания», связанные, в частности, с деятельностью американских разведывательных служб.

Как же могло случиться, что вторая половина XX века стала на Западе «эрой электронного вторжения» в частную жизнь? Многие из буржуазных исследователей этого «феномена» склонны видеть основную причину в научно-техническом прогрессе. Если бы современные наука и техника, считают они, не породили аппаратуру и приспособления, делающие возможным массовый негласный сыск, проблема не стояла бы так остро. Не будь, скажем, миниатюрных микрофонов, способных передавать что-то разговоры на большие расстояния, не было бы и Уотергейтского дела и т. д.

На первый взгляд доля здравого смысла в таких рассуждениях есть. Но только на первый взгляд. В целом же с ними никак нельзя согласиться, ибо они, по существу, не затрагивают самого главного — тех социальных причин, которые запускают в действие новейшую технику не на благо, а во вред человеку. Каковы же эти причины?

Случилось так, что техника такого рода суждено было появиться на свет как раз в то время, когда в ряде ведущих стран Запада четко обозначились определенные социальные тенденции. Это были первые годы после окончания второй мировой войны. Именно тогда правящие круги западных стран объявили «крестовый поход» против коммунизма. Во внутренней политике это проявилось в организации массовых преследований, метко названных американцами «охотой за ведьмами», а во внешней — в развязывании «холодной войны». Во имя этих целей вопреки конституциям были приняты соответствующие законы, объявлявшие легальной травлю «инакомыслящих».

А раз появились законы, то кто мог помешать внедрению методов и средств, в том числе технических, которые помогали бы карательным органам устанавливать контроль над умами и мыслями граждан?

Иными словами, внутренний и внешний шпионаж, а заодно и все те атрибуты, без которых он не может обходиться, получили режим наибольшего благоприятствования. О том, к чему привел этот режим в процессе своего развития, свидетельствуют такие, например, факты: по данным американской прессы, только лишь в федеральных органах США занято сегодня 60 тысяч штатных «расследователей». Они действуют в тесном контакте с 90 тысячами шпионов военного ведомства и более чем с 17 тысячами агентов ЦРУ и АНБ (Агентства национальной безопасности).

Прямая связь между стремлением установить жесткий контроль над мыслями людей и процветанием разве-

дывательно-сыских органов и средств находит свое подтверждение не только на опыте США. Западноевропейский пример этой связи — принятый сравнительно недавно в ФРГ закон о борьбе с так называемыми «радикальными элементами». Он дал право государственным осведомителям вполне легально применять «разведывательные средства», включая направленные микрофоны и электронные «мини-шпионы», против любого человека, заподозренного в «радикальной деятельности». «Таким образом, — писал по этому поводу журнал «Штерн», — «охранники конституции» могут теперь игнорировать все параграфы уголовного кодекса и конституции, которые призваны защищать граждан от вторжения в частную жизнь посредством подслушивающих устройств».

Однако проблема «незаконных ушей и глаз» для западных стран обусловлена не только официальным преследованием практики преследования «инакомыслящих». Она порождена теми социально-экономическими условиями, на которых зиждется весь капиталистический мир. Частная собственность на средства производства и связанные с ней безжалостные законы конкуренции, дух наживы и стяжательства — все это служит питательной средой, делающей негласную слежку одним из видов доходного бизнеса.

Вспомним хотя бы явление, которое именуется «промышленный шпионаж». Разве может что-либо остановить, скажем, владельцев той или иной капиталистической компании в их попытках завладеть промышленным или коммерческим секретом компании-конкурента и тем самым создать условия для получения новых прибылей? Конечно же нет. Так было и так будет, пока существует частная собственность на средства производства и ее неизбежный спутник — конкуренция. Именно на этой ниве процветают на Западе частные сыские конторы, вооруженные новейшей техникой. Как заявил недавно М. Спериглио, хозяин одной из американских частных детективных контор, «промышленный шпионаж обходится США не менее, чем в шесть миллиардов долларов в год, и затраты на него все растут».

Коротко говоря, анализ условий, благодаря которым в ряде западных государств стала фактом массовая негласная слежка за гражданами, показывает, что такая практика — плод не научно-технического прогресса, а тех социальных, политических, экономических факторов, под постоянным влиянием которых находится общественная жизнь в этих странах.

Нет нужды доказывать, что такая практика противоречит не только западным конституциям, но и нормам международного права, в частности Пакту ООН о гражданских и политических правах, а также Декларации ООН об использовании научно-технического прогресса в интересах мира и на благо человечества.

Напомню, что в статье 8 этой Декларации записано: «Государства должны принимать эффективные меры, включая законодательные, для предупреждения и воспрепятствования использованию научно-технических достижений в ущерб правам и основным свободам человека, а также достоинству человеческой личности».

Константин ГУЦЕНКО,
заместитель директора
Института советского законодательства.

Поўдзень.

Фота А. ТАЛКАЧОВА.

на зямлі бацькоў

БЫЦЦАМ ТУТ НАРАДЗІЎСЯ...

Гады, пражытыя ў чужым асяроддзі, звычайна мяняюць непазнавальна не толькі душу чалавека, — нават яго постаць. Па знешняму выгляду я магу амаль беспамылкова вызначыць: гэты беларус — не наш, відаць з Амерыкі прыехаў або з Еўропы.

Але каб я сустрэў дзе ў натоўпе Джона Лоўду, прайшоў бы міма і не звярнуў увагі — настолькі тутэйшы, ніякага амерыканскага налёту. Нават, заўважыў я потым, — у манеры апранацца, сядзець за сталом. Ніколі не даў бы веры, што гэты чалавек упершыню вось толькі цяпер ступіў на беларускую зямлю — радзіму яго бацькі і маці.

Мажны мужчына, гадоў за шэсцьдзесят, увайшоў у Беларускае таварыства «Радзіма». Яго добрыя вочы не таілі ціканасці і стрымлівалі разгубленасць, нейкую заклапочанасць. Гэта і быў Джон Лоўда. Разам з ім зайшлі дзве жанчыны, яго жонка Марыя і яе сястра Соф'я. І першае пытанне, калі мы ўселіся за самавар, было: як яму дзаваніцца да дзядзькі, каб быць пэўным, што той чакае гасцей і, мабыць, сустрэне іх на станцыі. Пазней Джон прызнаецца: калі атрымалі ўсе дакументы і амаль сабраліся рушыць за парог, прыслел перад дарогай і задумаліся. Ці варта было пачынаць гэтыя клопаты — ехаць у невядомую далечыню, да радні, якая можа цябе і не прызнае за свайго?

Толькі адна сястра Соф'я падбадзёрвала: яна пяць гадоў назад зрабіла паездку па Савецкаму Саюзу і не шкадуе аб гэтым. Наадварот, падахвоцілася разам з Джонам і Марыяй з'ездзіць у вёску да сваякоў. Раней яна бачыла савецкія гарады, а цяпер хоча пажыць у вёсцы.

Такі настрой быў у Джона там, дома, у Чыкага. Няўпэўненасць не пакідала яго і цяпер. На твары Джона было напісана адно выразнае жаданне: хутчэй бы скончылася падарожжа! Мне здалася, я разумею настрой гэтага чалавека. Першы раз у незнаёмым, чужым горадзе. Ды яшчэ трэба з Мінска трэсціся ў цягніку за сотні кіламетраў у вёску да дзядзькі, якога ніколі ў жыцці не бачыў. Радня то радня, але як прыме?..

Я сам не раз адчуваў такую разгубленасць, някаватасць, калі трапляў за мяжу. Праўда, Джону і яго спадарожнікам Беларусь быццам і не такая ўжо чужая. Край продкаў. Але, па-думайшы, што яго лучыць з гэтым краем? Маці адсюль выехала дзясцюм, а Джон нарадзіўся ўжо на іншай зямлі, у Амерыцы. Яна яму — бацькаўшчына. А што Беларусь?

Паўдня супрацоўнік Беларускага таварыства «Радзіма», які алекаваў Лоўдаў, вазіў іх па Мінску. Вечарам дзаваніліся да дзядзькі ў тую далёкую вёску, якая, здавалася Джону, недзе там, на краі свету. На другі дзень раніцой усе паехалі ў Хатынь. Джон загаварыў з адным, другім на вуліцы, у магазіне, заўважыў ветліва і непасрэдна савецкіх людзей. І чалавека быццам падмянілі. Назаўтра ўвечары, перад ад'ездам у вёску, мы сабраліся праводзіць Лоўдаў. Перада мной быў ужо не той, учарашні Джон, — мала гаваркі, скаваны. Ва ўсёй яго масіўнай постаці адчувалася больш упэўненасці. З вачэй знік выраз заклапочанасці, трывогі, засталася толькі цікаўнасць. І з'явілася нешта новае — я назваў яго гэта спакойнай, ціхай радасцю. Яго мясцова «гродзенская мова», перасыпаная слоўцамі першазданнай чысціні, здзіўляла мяне сваім каларытам. Яна дапаўняла партрэт чалавека простага, шырага і працавітага.

— Я ўжо пачынаю шкадаваць, што на такі кароткі час выбіраюся да дзядзькі, — не тоячы сваёй ранейшай прадзятасці, уздыхаў разпораз Джон Лоўда. — Ну, што гэта — пяць дзён?

І ён пачаў гаварыць пра тое, як вечарам з хваляваннем чакаў званка ад дзядзькі, як разгубіўся, пачуўшы ў трубцы незнаёмы голас, і не мог разабраць першых слоў. Як і яго і жонку з сястрой кранулі шырасць запрашэння і нецярпліваць дзядзькі: дык калі ж вы, нарэшце, дабярэцеся да вёскі?

— Мы ўсе пасля гэтай размовы выціралі слёзы, — прызнаўся Джон Лоўда. — А гутарылі доўга. Тры разы гаварылі «да сустрэчы» і заказвалі размову нанова...

Лоўды былі ўражаны і зачараваны Мінскам. Я чуў гэтую пахвалу нашай сталіцы не ўпершыню, бо кожны іншаземец праходзіць па яе вуліцах узрушаны. І кожны з іх бачыць сучаснае аблічча Мінска па-свойму. У Джона гэта сваё бачанне вылілася ў наступныя словы: «Тут ніхто не спяшаецца, не імчыць стрымга-лоў, у Мінску я адчуў сябе чалавекам».

Дарога на Хатынь адкрыла ўпершыню перад ім непаўторнасць беларускіх краявідаў. Але, здзіўная з'ява, у характаве праплываючай міма панарамы не было нечаканасці для Джона Лоўды. Складвалася такое ўражанне, нібы ўсю гэту зямлю — пагоркі ў кудлатых зарасніках алейніку, басаногія бярозавыя гаі, нівы ў асаміце маладой збжыны ён ведае з дзяцінства, быццам усё жыццё яго прайшло на гэтым прыволлі, а не сярод халодных муроў Чыкага, дзе ён нарадзіўся і вырас.

Адкуль такое здзіўнае ўспрыняцце Беларусі? — Ад маці, — прызнаўся потым Джон Лоўда. — Вось, як маці расказвала мне ў дзяцінстве пра сваю Радзіму, такой я і запомніў яе. І ўбачыўшы цяпер, на старасці год Беларусь, здзіўіўся: усё супадае з маім уяўленнем, іменна такі вобраз я нашу ў сваім сэрцы. А маці ж было ўсяго дзясцюм год, калі яе вывезлі ў Амерыку.

Мы дружна ўзнялі тост за маці, якая навучыла Джона (для яе ён заўсёды быў Янкам) сваёй «гродзенскай» мове, якая расказвала яму, хлапчуку, нашы беларускія казкі, малявала перад яго дзіцячым уяўленнем карціны роднай прыроды. І тое, што ў Джона праявілася цяпер, — таксама ад маці. А праявілася прыналежнасць да гэтай старонкі, адкуль яго бацькі, дзе карань яго роду.

Прыехаўшы з Хатыні, Джон сказаў: «Сэрца баліць...» Сказаў не проста як іншаземец, які разумее, што такое вайна і далікатна нам спакувае. Ды іншаземец, напэўна, па-другому выказаў бы сваю думку. «Сэрца баліць...» Гэтыя словы прамовіў беларус, якому стала балюча ад таго, што зямля яго бацькоў зведала такія нялюдскія здзекі фашысцкіх заваяўнікаў, вынесла непамерныя пакуты. Быццам ён сам гарэў у агні Хатыні, быццам тут навакі захавана нешта вельмі блізкае і дарагое яму, замежнаму беларусу.

...У Мастоках Джона Лоўду, Марыю і Соф'ю сустрэлі, як мае быць: прыехалі за імі на станцыю аж на дзвюх легкавых машынах. У Манькавічы, тую самую вёску, дзе жыве дзядзька Джона Іван Дамастой, уязджалі на святанні, калі бляклі і гаслі зоркі кароткай чэрвеньскай ночы. Вёска здзіўляла Лоўдаў не толькі сваёй утульнасцю, гаспадарлівацю, але і ветлівацю. Вёска не спала. Усе сустракалі далёкіх падарожнікаў. Джон нават разгубіўся: ехаў да аднаго дзядзькі і то сумняваўся ў гасціннасці, а тут усе манькавічане за сталом да сябе прасяць.

Вядома ж, сваякі былі пакрыўджаны, што Лоўды прыехалі ўсяго на пяць дзён. Але больш за іх крыўдаваў Джон. Зразумела, — на сябе крыўдаваў. І тут у яго выпела думка, якую ён ніколі раней не дапускаў — сабрацца з грашыма і праз год-другі прыехаць у Беларусь зноў, ужо на даўжэйшы час.

Упершыню за доўгае жыццё Джон адчуў, што яго нечым вабіць гэты край матчынага маленства, што Беларусь зусім не чужая яму. Свядомасць гэтага напоўніла нечым новым усю яго істоту, узбагаціла яго і ашчаслівіла.

— Я не адчуваю сябе іншаземцам, — успомніліся мне словы Джона Лоўды, сказаныя ім ужо на другі дзень знаходжання ў Мінску, — я тут свой, нібы нарадзіўся і заўсёды жыў тут. Джон Лоўда павёз у Амерыку поўныя чамаданы падарункаў ад сваякоў і сувеніраў ад іх аднавяскоўцаў. Але самае дарагое ён павёз у сваім сэрцы — любасць да Беларусі, краю яго маці і бацькі, Беларусі, якая цяпер назаўсёды увайшла ў яго жыццё.

Вацлаў МАЦКЕВІЧ.

«КУЛЬТУРНАЯ РЕВАЛЮЦЫЯ»: САВЕЦКІ ВАРЫЯНТ

АД ДЗІКАСЦІ ДА ЦЫВІЛІЗАЦЫІ ЗА ЖЫЦЦЕ АДНАГО ПАКАЛЕННЯ

Гэта было як гром сярод яснага неба — нягучнае «бі-бі» першага штучнага спадарожніка Зямлі, які насуперак прагнозам заходняй прэсы аказаўся не амерыканскім, а савецкім. Паводле слоў сенатара Гары Бэрда, ЗША «ўсвядомілі, што за спадарожнікам стаялі савецкая навука і тэхніка, а за ім — рускія школы». Але сказаць так — значыць нічога не сказаць аб тых каласальных цяжкасцях, якія давалася пераадолець Савецкай дзяржаве на гэтым шляху «скрозь цёрні да зор».

Такой дзікай краіны, дзе б масы народа былі настолькі абрабаваны ў сэнсе адукацыі, не заставалася ў Еўропе ніводнай, акрамя Расіі, пісаў Ленін у 1913 годзе. Сапраўды, непісьменныя складалі 79 працэнтаў насельніцтва. За вылікам дзяцей да 9 год — 73 працэнты. Але гэта ў сярэднім па Расіі. А ў Сярэдняй Азіі — 94 працэнты. Параўнайце: цяпер у замежнай Азіі — 47, у Афрыцы — 74 працэнты.

АД КУЛЬТУРЫ ДЛЯ ЭЛІТЫ ДА КУЛЬТУРЫ ДЛЯ МАС

У 1906 годзе часопіс царскага міністэрства асветы «Вестник воспитания» прыкінуў: усеагульная пісьменнасць у еўрапейскай Расіі магчыма хіба толькі праз 120 год, у Сібіры і на Каўказе — праз 430, у Сярэдняй Азіі — праз 4600 год. Такімі тэмпамі «вырашалася» праблема. Саветы вырашылі яе за дзесяцігоддзі.

«Дэкларацыя правоў народаў Расіі» скасавала расавыя і іншыя бар'еры. Было ўведзена выкладанне на роднай мове. Або на рускай: не ўсе нацыянальныя меншасці мелі тады сваю пісьменнасць, яе трэба было яшчэ стварыць, што і зрабілі савецкія вучоныя (неўзабаве дабавілася амаль 50 алфавітаў).

Задачы былі грандыёзнымі па цяжкасці. У 1920 годзе, калі заснавалі Усерасійскую Надзвычайную Камісію па барацьбе з непісьменна-

сцю, на 10—20 вучняў прыпадала па аднаму пяру, аднаму алоўку і аднаму шытку на год: у краіне панавала пасляваенная разруха. Пасалі вугалем, свінцовымі палачкамі, самаробнымі чарніламі з буракоў, журавін, сажы. Выкарыстоўвалі абгортачную паперу, на ёй друкавалі і кнігі. Не хапала надаўнікаў, і ім становіліся ўчарашнія вучні (прынцып: стаў пісьменным — навучы непісьменнага).

Асабліва нялёгка было на Усходзе з яго феадальнымі і нават рода-племяннымі перажыткамі. Не адразу ўдалося там пасадыць за парту звычайнай савецкай школы ўсіх дзяцей, тым больш дзяўчынак. Доляў жанчын лічылася хатняе рабства, служэнне бацьку, затым мужу. Тых, хто, скінуўшы паранджу, ішоў вучыцца і вучыць, займацца грамадскай дзейнасцю, падвяргалі асмяяню, нават тэрору.

Рызыкуючы жыццём у барацьбе з ваяўнічым неўцяткам, рэлігійным фанатызмам, зачынальнікі культурнай рэвалюцыі — перш за ўсё камуністы, мясцовыя і рускія, пасланцы Савецкай улады — здзейснілі тое, што здавалася немагчымым. За 1920—40 гады было навучана звыш 50 мільёнаў непісьменных і каля 40 мільёнаў малалісьменных. Спецыяльна створаныя для рабочых і сялян факультэты рыхтавалі ў вышэйшых навучальных ўстановах тых, хто не меў магчымасці закончыць сярэдняю школу. Яшчэ ў 30-я гады СССР увёў усеагульную пачатковую адукацыю. А цяпер — усеагульную сярэднюю.

«БАЛЬШАВІЦКІ УРАД АКАЗАЎСЯ НА ВЫШЫНІ»

«У гэтай дзіўнай Расіі, змучанай вайной, холадам, голадам, цяжкімі нягодамі, усур'ез робіцца вялікая літаратурная справа, якая немагчыма цяпер ні ў багатай Англіі, ні ў багатай Амерыцы», — пісаў англійскі фантаст Герберт Уэлс у кнізе «Расія ў імгле» пасля візіту ў Рэспубліку Саветаў у 1926 годзе. Скардзячыся, што на Захадзе духоўная ежа народа «бяднее, становіцца ўсё больш нізкапробнай, і нікому

з маючых уладу няма да гэтага справы», ён адзначаў, што «бальшавіцкі ўрад у параўнанні з ім аказаўся на вышнімі». Госьця ўразіла: ва ўмовах жахлівай разрухі пасля дзвюх войнаў — першай сусветнай і затым грамадзянскай — «сотні людзей працуюць над перакладамі», рыхтуючы «грандыёзнае выданне рускай энцыклапедыі сусветнай літаратуры». І ён выказаў здагадку: «Магчыма, дзякуючы гэтаму новай Расія так глыбока азнаёміцца са скарбніцай сусветнай думкі, што пакіне ззаду ўсе іншыя нацыі».

«Літаратуру Захаду ў нас ведаюць лепш, чым нашу на Захадзе», — сведчыць прафесар Мікалай Сікорскі, дырэктар Дзяржаўнай бібліятэкі СССР імя У. І. Леніна. Здаўга да таго як выйсці на першае месца па вышэйшымі сталі і здабычы нафты, СССР стаў першым у выпуску кніг. У прыватнасці, перакладных, дзе б ні жылі іх аўтары — у сацыялістычных краінах, на Захадзе або ў «трэцім свеце».

Хоць выпуск кніг і брашур у СССР не малы (шостая частка сусветнага пры насельніцтве, якое складае наснацагую частку сусветнага), за попытам на іх часам не ўгнацца: яны разыходзяцца лепш, чым дзе-небудзь на Захадзе. Вывад ЮНЕСКА: «сама чытаючая краіна» — СССР. Асабістыя бібліятэкі мае большасць сем'яў. Грамадскімі (іх 350 000) рэгулярна карыстаецца таксама большасць. Як вядома, на Захадзе рэгулярна чытаюць кнігі прыкладна 5 працэнтаў насельніцтва.

«НАВУКОВЫ ВЫБУХ» НА АДНОЙ ШОСТАЙ ЧАСТЦЫ СУШЫ

Здзейсніўшы сацыялістычную рэвалюцыю, народы былой Расійскай імперыі атрымалі не намога лепшую, а недзе і горшую культурную спадчыну, чым пакінута каланіялізмам цяперашняму «трэціму свету». І справа не толькі ў масавай непісьменнасці. Іншыя не паверылі: становішча з навукай таксама пакідала жадаць многа лепшага. Бясспрэчна, царская Расія дала свету Лабачэўска-

га, Мендзялеева, Сечанова, многіх іншых буйных вучоных: яшчэ да рэвалюцыі разгарнулася дзейнасць Паўлава, Ціміразева, Цыялкоўскага... Але навуку XX стагоддзя рухаюць наперад не толькі і не столькі геніяльныя адзіночкі: яе вызначае імяна масавасць.

У 1913 годзе краіна мела на мільён жыхароў не 5 000 вучоных, як цяпер, і нават не 1 000, колькі трэба для ўзлёту навукі ў краінах, якія сталі на шлях развіцця (разлік ЮНЕСКА), а ўсяго 73 — менш, чым цяпер у Сенегале (80). А пасля рэвалюцыі многія прадстаўнікі старой інтэлігенцыі пакінулі радзіму, і гэта «ўцечна мазгоў» здавалася вялікай стратай. Але народ вырастаў новую інтэлігенцыю, і яна папаўняецца з былых «нізоў», чыё аблічча змянілася непазнавальна.

Колькасць занятых разумовай працай вырасла з 1,5 мільёна ў 1917 годзе да 36 мільёнаў. Асабліва хутка пачыналіся рады вучоных, інжынераў, урачоў. У СССР кантынгент навуковых работнікаў (цяпер 1,3 мільёна, чвэрць сусветнага) падвойваўся за 6—7 год. У Заходняй Еўропе — за 15, у ЗША — за 10 год, а там жа ў адрозненне ад СССР выкарыстоўвалі «імпорт розумаў» з «трэцяга свету».

Менавіта Савецкая дзяржава пачала вырашаць задачу, якая раней у краіне нават не ставілася, — энергічна рухаць навуку на ўскраіны, якія некалі называліся «безнадзейна адсталымі». Скажам, у Сярэдняй Азіі, што ўтрымлівала раней рэкорд па непісьменнасці. Акрамя агульнасаюзнай у СССР з'явіліся і нацыянальныя акадэміі. Яны ствараліся планамерна і да 1961 года меліся ўжо ва ўсіх саюзных рэспубліках.

Калі СССР першым запусціў спадарожнік, «Нью-Йорк таймс» пісала: «Такі падзвіг магла здзейсніць толькі краіна, якая мае першакласныя кадры і ўмовы работы ў матэматыцы, фізіцы, хіміі, металургіі, калі назваць толькі самыя важныя галіны».

Леў БАБРОЎ.
АДН.

«ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ» Ў ПОЛЬШЧЫ

Нядаўна, як паведаміла польская агенцтва «Інтэрпрэс», даследчык Марцэлі Косман падрыхтаваў да друку навуковую працу пад назвай «Гісторыя Беларусі». Выданне гэтае ахоплівае прамежак часу ад з'яўлення на тэрыторыі цяперашняй нашай рэспублікі першых слядоў чалавека да нашых дзён. Аўтар асноўную ўвагу канцэнтруе на трох такіх галоўных пытаннях, як фарміраванне і развіццё беларускага народа і яго культуры, дасягненні за гады Савецкай улады, асабліва ў перыяд пасля другой сусветнай вайны, сувязі Беларусі з Польшчай.

Кніга са шматлікімі ілюстрацыямі і картамі аб'ёмам 26 друкаваных аркушаў выйдзе ў выдавецтве «Асалінзэм» Польскай акадэміі навук у чацвёртым квартале сёлета года. Запланаваны тыраж — шэсць тысяч экзэмпляраў.

МАСТАЦКІ ЛЕТАПІС РЭСПУБЛІКІ

Больш за сорок беларускіх мастакоў адрываліся ў творчыя камандзіроўкі на прадпрыемства і будоўлі Віцебскай, Гродзенскай, Магілёўскай і іншых абласцей. Яны рыхтуюцца да выставкі, прысвечанай 60-годдзю БССР і КПБ і 60-годдзю ВЛКСМ.

Адкрываецца экспазіцыя ў верасні. Галоўная тэма работ — дасягненні Беларусі за гады Савецкай улады.

Саюз мастакоў БССР, секцыя графікі пакажэць у юбілейным годзе выставку беларускай кніжнай графікі ў Берліне. Для працаўнікоў Сібіры і Далёкага Усходу будзе арганізавана выставка беларускага эстампа і перасойная выстаўка беларускага мастацтва.

Мінчане ўбачаць цікавую экспазіцыю тыражыраванага эстампа — прадукцыю Мінскага мастацка-вытворчага камбіната.

ВОЎКА НОГІ КОРМЯЦЬ

Паляванне на воўка, калі нават зыходзіць толькі з археалагічных звестак, мае тысячагадова гісторыю. Косці гэтага драпежніка знойдзены ў пластах XI—XIII стагоддзяў пад час раскопак гарадзішчаў старажытных Полацка, Гродна, Ваўкавыска, Давід-Гарадка. Касцей гэтых знойдзена нямога, і яно зразумела — ваўкоў разбіралі звычайна ў лесе, а дадому забіралі толькі шкуру.

Воўчыя футры, шапкі, каўнеры справядліва лічыліся цэпнымі і карысталіся, асабліва ў шляхты, шырокім попытам, але паляўнічаму ў сярэдзіне XIX стагоддзя чамусьці плацілі за шкуру ўсяго толькі два рублі — гтэулькі, як і за звычайнага хтара. Словам, паляванне на шэрага разбойніка не мела прамысловага значэння і насіла абарончы, а пазней спартыўны характар.

Займаючы па сіле пасля мядзведзя другое месца, ваўкі ва ўсе часы нязменна ўтрымлівалі першыства па шкодзе. Воўчае паляванне абарочваецца для лясной гаспадаркі і жывёлагадоўлі вялізнымі стратамі. Нават цяпер, калі колькасць ваўкоў у рэспубліцы ў параўнанні з пасляваенным часам рэзка скарацілася, ад іх штогод гіне вялікая колькасць капітных нашых лясцоў. Не абмінаюць шэ-

рыя і хатнюю жывёлу: паўтысячы кароў, шмат авечак, свіней, бычкоў, звыш сотні коней — вось далёка не дакладны вынік дзейнасці драпежнікаў за апошнія два гады. Калі моцна прыцісне голад, воўк не грэбуе пупышкамі дрэў, ягадамі, нават сухім імхом ці старым скураным чаравікам.

А між тым, колькі гадоў назад драпежнік у свядомасці грамадскасці атрымаў індугенцыю на ўсе свае грахі. Ён быў узведзены ў ганаровы сан санітара-выбракоўшчыка, які спажывае ў ежу, і то плачучы ад жалю, выключна хворых, слабых, няздатных да жыцця жывёлін. Роля воўка ў вызначэнні прадукцыйнасці біяцэнозу набыла характар безапеляцыйнай альтэрнатывы: «Знікне воўк — знікне ўсё жывое ў лесе!» І вось спаквалі традыцыйны вобраз воўка трансфармаваўся ў спагядлівага ветэрынара з градуснікам у кішэньчы белага халата.

Хваля спагады да воўка, што пракацілася па старонках шматлікіх перыядычных выданняў, была па сутнасці эмацыянальнай рэакцыяй на агульнанездавальняючае экалагічнае становішча ў свеце. Пэўную ролю адыграў і факт знічэння воўка ў некаторых краінах Заходняй Еўропы. У Германіі,

напрыклад, нават пастаўлены помнік апошняму воўку, забітаму яшчэ дзесьці ў канцы XIX стагоддзя.

Аднак узнятая трывога не мела ніякага дачынення да Беларусі. Тут воўчая папуляцыя ніколі не знаходзілася і цяпер не знаходзіцца на грані знічэння. Звернемся да лічбаў: у 1975 годзе ў беларускіх лясках налічалася звыш дзвюх тысяч, а ў пачатку 1977 года — амаль тры тысячы ваўкоў. І гэта, звярніце ўвагу, нягледзячы на тое, што ў 1976 годзе паляўнічыя забілі больш як тысячу драпежнікаў.

Зразумела, рэгуляваць колькасць ваўкоў у рэспубліцы неабходна, бо інакш яны або сапраўды знікнуць, або змарнуюць усе намаганні чалавека на павелічэнню статка капітных. Мяркуюць самі: пры рэгулярным харчаванні адзін воўк спажывае ў сярэднім за суткі два кілаграмы мяса. Тры тысячы ваўкоў, што жывуць у нашых лясках сёння, на працягу толькі аднаго года з'ядуць 2 мільёны 130 кілаграмаў свежыны, або 4 260 ласёў ці 72 000 авечак. Да таго ж трэба ўлічваць і бязмерную хцівасць зверца — драпежнік нішчыць значна болей, чым можа спажыць.

Пераканаўчыя сваёю няёмкай дакладнасцю факты

сведчаць: ваўкі ў першую чаргу рэжуць найбольш жыццяздольнае, маладое пакаленне ласёў, дзікоў, аленяў, казуль. Шмат гіне ад іх і цяжарных жывёл. Так што санітарныя функцыі воўка ў Беларусі, як дарэчы, і ў іншых месцах, не пацвярджаюцца.

І ўсё-такі ваўкоў неабходна захоўваць, падтрымліваючы іх колькасць на навукова вызначаным аптымальным узроўні.

Сапраўды, воўк надзвычай цікавы і прыгожы звер. Каб пераканацца ў гэтым, не трэба ісці ў запар, там вы ўбачыце толькі яго вартае жалю падабенства з пакаменчанай поўсцю і безнадзейным сумам у вачах. Прыгажуня з шырокімі грудзямі і залаціста-аранжавымі раскосымі вачыма, з шэрай, дымчата-блакітнага адлюва бліскачай поўсцю і чорна-мармуровым пясам уздоўж усяе спіны, з бялява-жаўтлявым падпалам сухіх мускулістых ног можна ўбачыць толькі на волі. Воўк пераўтварае невялікі, вагою ад 30 да 50 кілаграмаў, і ўсяго якога паўтара метра ўдаўжкі звер, аднак сіла і трываласць яго неверагодныя. Ён можа, не еўшы два тыдні, пакрыць за адну ноч адлегласць у 80 кіламетраў, а трыццацікілаграмовую авечку лёгка нясе ў зубах перад сабою або зкінуўшы на

карак. Моцныя сківіцы шырокай і выцягнутай пысы, узброеныя вострымі ікламі, трушчаць ласіныя косці, бы сячкарня салому.

Глухіх лясцоў ваўкі не любяць, яны спадарожнічаюць чалавеку і ціснучца, асабліва ўзімку, бліжэй да яго жылля. Улюбёныя месцы жыхарства — аleshнік, ельнік, расцяробы, трыснёг, рознае дробналесце з вываратнямі і карчамі, адным словам, тыя месцы, дзе сам чорт ногі зломіць. Ваўкі ў асноўным вядуць аселя вобраз жыцця, абраную мясцовасць пакідаюць неахвотна і толькі тады, калі ім занадта моцна пачынаюць дакуцаць. Прыблудныя ваўкі з нейкай здзіўляючай дакладнасцю займаюць тыя ж месцы, дзе некалькі гадоў назад жылі іх папярэднікі. Яны настолькі хітрыя і асцярожныя канспіратары, што могуць літаральна гадамі жыць побач з вёскай, а людзі нават не заўважаць іх.

Ваўкі цалкам апраўдваюць прыказку, што іх ногі кормяць. Яны ўвесь час у пошуку, у хадзе. Ланцужком, адзін за адным, ставячы лапы след у след, яны, бы прывіды, шастаюць зімовымі начамі ад вёскі да вёскі. Шлях зграі можна прася-

[Заканчэнне на 8-й стар.]

ЧАС

Раней у нас адзначалі такімі падзеямі час:

- Гэта было ў той год, Калі з голаду пухлі.
- Калі на пошар здзіралі салому са стрэх.
- Калі за ссечаную сасну на крыж старому Якіму Панскія цівуны забілі яго сына.

- А потым:
- Гэта было тады, Калі ў Верасні нашы прыйшлі...
  - Калі мы ўступілі ў калгас...
  - Калі вёску спалілі фашысты...
  - Калі мы пайшлі ў партызаны...
  - Калі, упрогшыся ў плуг, сваё поле аралі...

- А потым:
- Гэта ў дзень Перамогі было.
  - У дзень палёту Гагарына.
  - У дзень адкрыцця ў сяле новага клуба,

На сцэне якога ігралі «Паўлінку».

- А сёння:
- Гэта было ў год рэкорднага ўраджаю.

- У дні з'езда партыі.
- У юбілейныя дні нашай дзяржавы.
- У дні прыняцця Новай Канстытуцыі...

- А заўтра!..
- Я ўпэўнены, што заўтра будзем Свой час адзначаць Вызваленнем новых і новых народаў З ярма капіталу, Палётамі новых касмічных ракет, Нараджэннем новых гарадоў,

Пэам і сімфоній, Яшчэ больш высокімі і буйнымі Калоссямі хлеба, Дружбы і шчасця.

ТРЭСКА З ДОМА ШЭКСПІРА

Прышлі майстры ў былы Шэкспіра дом, Каб адрамантаваць вуглы старыя. І іх сякераў перастук і гrom Абрушыўся на сцены векавыя,

Пашчэрбленыя часам і дажджом. І разбудзіў дні Страдфарда былыя, Калі паэт тут бегаў хлапчуком І слухаў, як норд-ост шалёна вые.

Я ля майстроў спыніўся. Прывітаў. Здзівіліся нямаля, што з-за свету Прыехаў, каб наведаць дом паэта.

Тут нехта з трэсак вогнішча расклаў. Я асцярожна з іх адну падняў, Якая аказалася санетам.

Адны радаслоўную сваіх вершаў

Выводзяць ад Гамера, Другія — ад Авідыя, Шэкспіра, Трэція...

А што мне рабіць, Калі ў мяне ўсе вершы Незаконнароджаныя. У іх метрыках не знойдзеш Ні бацькоў, ні кумоў.

А толькі — Палаючыя сцягі, скібы раллі І азораныя Вечным агнём Абельскі.

СЛУЖЫЦЬ СВАЙМУ НАРОДУ

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Е. МІРОВІЧА

Чырвонымі літарамі ўпісана ў гісторыю беларускага савецкага тэатра імя Еўсцігне Міровіча (Дунаева). З любоўю і павагай ўспамінаюць пра яго карыфеі сцэны. Беражліва захоўвае слаўныя традыцыі, закладзеныя Міровічам, сучасная тэатральная моладзь Беларусі.

Гэта быў чалавек, для якога сэнсам існавання з'яўлялася сумленнае служэнне тэатральнаму мастацтву. Дзякуючы яго бязмежнай любові да сваёй справы, высокай прафесійнасці як рэжысёра, драматурга, акцёра, у тэатры ніколі не згасала сапраўднае творчае жыццё.

Шчодры, глыбокі, самабытны талент выдатнага майстра нацыянальнай сцэны асабліва поўна раскрыўся ў тэатры імя Я. Купалы (тады — Першы беларускі дзяржаўны тэатр).

Першыя гады Савецкай улады. Вызначэнне ролі тэатра ў жыцці маладой рэспублікі, выяўленне кірунку маладога калектыву. У гэты складаны і вельмі адказны час мастацкім кіраўніком тэатра становіцца Еўсцігней Міровіч.

Паслядоўнік К. Станіслаўскага, ён няспынна шукае новыя формы і шляхі ў рэалістычным мастацтве. На афішы тэатра з'яўляюцца назвы спектакляў на тэму сучаснасці — «Падпольчыкі» А. Луначарскага (ён ішоў пад назвай «Чырвоная маска»), «Месяц злева» У. Біль-Беларускага, «Браняпоезд 14-69» У. Іванова і іншыя.

Погляды Міровіча на тэатральнае мастацтва, хоць і не знайшлі выражэння ў спецыяльных працах, адлюстраваліся ў яго спектаклях і ў дзейнасці такіх буйнейшых майстроў беларускай сцэны, як У. Крыловіч, В. Платонаў, Г. Глебаў, Л. Ржэцкая, У. Уладзімірскі, І. Ждановіч, В. Галіна, якія прайшлі адзіную тэатральную школу — школу Е. Міровіча, асноўны-

мі прынцыпамі якой былі рэалізм, жыццёвая праўда, ідэйнасць. «Як мага больш перажыванняў і ўражанняў — вось дэвіз артыста. Ад іх ён ідзе да творчасці. І чым больш глыбока асэнсаваныя ўражання, тым больш праўдзівая творчасць», — часта паўтараў Еўсцігней Афінагенавіч словы карыфея пецябургскай александрыйскай сцэны У. Давыдава, побач з якім ён у свой час працаваў.

Е. Міровіч клапаціўся аб стварэнні арыгінальнага беларускага рэпертуару. Ён аб'яднаў вакол маладога творчага калектыву плеяду пачынаючых і ўжо вядомых драматургаў. У цесным супрацоўніцтве з імі ставіць шэраг п'ес: «На Купалле» М. Чарота, «Над Нёманам» М. Грамыкі, «Мост» Я. Рамановіча, «Вяселле» В. Гарбацэвіча, «Гуту» Р. Кобеца, «Сацыялістыку» Ц. Гартнага, «Міжбур'е» Д. Курдзіна.

Займаецца драматургічнай дзейнасцю і сам Міровіч. За дзесяць год Еўсцігней Афінагенавіч напісаў і паставіў сем п'ес. Яго майстэрства праявілася ў такіх творах, як «Машэка», «Кастусь Каліноўскі», «Каваль-ваявода», напісаных паводле беларускага фальклору. Аб вялікім поспеху сярод глядачоў гэтых спектакляў пісаў 10 лістапада 1923 года на старонках газеты «Савецкая Беларусь» Янка Купала: «Кастусь Каліноўскі» абяцае стаць драматычным творам, які запануе ў гэтым сезоне. Ужо тры разы ішла п'еса (2, 3 і 7 лістапада), і ўсе тры разы яна вызывала да сябе вельмі добры і прыхільны інтарэс. Кожны абраз п'есы супраджаецца такімі дружнымі воплескамі публікі, твор вызывае столькі размоў сярод яе, што кожны новы спектакль набывае сабе ўсё новых і новых «спрыяючых». У гэтых п'есах і спектаклях адчуваецца захопленне Міровіча прыгажосцю паданняў і легенд нашага краю, яго паэтычнымі песнямі і танцамі, шматвяковай гісторыяй беларусаў, іх думамі і спадзяваннямі, жыццём і барацьбой.

У гэтых спектаклях яскрава раскрыўся і талент Міровіча-рэжысёра. Тут былі стройныя і жыццёва арганічныя мізансцэны, багата выкарыстоўвалася надзвычай меладыйная, лірычная народная музыка, уражвала пастаноўка маштабных, эпічных сцэн. Узнісшыся, героіка-рамантычныя спектаклі мелі выразны нацыянальны каларыт.

Глыбокае разуменне самабытнасці беларускага народа было арганічным для Е. Міровіча. Яго бацькі яшчэ ў другой палове XIX стагоддзя вымушаны былі шукаць шчасця ў вялікім рускім горадзе. А іх сын, набывшы акцёрскую адукацыю і вопыт працы ў Пецябургу, вярнуўся на радзіму бацькоў, каб усе свае сілы і талент аддаць развіццю яе нацыянальнага мастацтва.

Драматург і рэжысёр Е. Міровіч бачыў прызначэнне тэатра ў падняцці актуальных праблем сучаснасці, у выразнай грамадзянскай пазіцыі. Ён лічыў, што толькі такі тэатр можа служыць народу, заклікаць масы да рэвалюцыйнага будаўніцтва. П'есы Міровіча «Перамога», «Лён», «Запяюць верацёны», «Кар'ера таварыша Брызгаліна» былі вельмі сучаснымі сацыялістычнай рэканструкцыі народнай гаспадаркі, гістарычным падзеям грамадзянскай вайны. Найвышэйшай узнагародой для сябе ён лічыў прызнанне глядачоў. Вось што пісалі ў сваім лісце да калектыву тэатра работнікі сувязі горада Гомеля: «Мы ў нядзелю, 22 верасня 1929 г., наведалі пастаноўку «Запяюць верацёны», за якую мы вырашылі вынесці Вам таварыскую падзяку. Пастаноўка зрабіла на нас глыбокае ўражанне...».

Работа ў Першым беларускім тэатры — найбольш плённы перыяд у шматграннай творчай дзейнасці Е. Міровіча. Але куды б ні накіроўвалі працаваць гэтага нястомнага чалавека, ён усюды сумленна нёс сваю творчую вахту. У 1932 годзе ён стварае першы ў рэспубліцы Гомельскі калгасна-саўгасны тэатр, ставіць спектаклі ў Трэцім беларускім тэатры, у 1937—1940 гадах узначальвае Беларускі тэатр юнага глядача імя Н. Крупскай.

Апошнія гады свайго жыцця Е. Міровіч аддаў выхаванню маладога акцёрскага пакалення. Ён узначальваў мастацкае кіраўніцтва толькі што створанага (1945 г.) Беларускага дзяржаўнага тэатральнага інстытута. Ён натхняў моладзь на працу ўпартаю і карпатліваю, вучыў артыстаў прафесійнаму майстэрству ў цесным адзінстве з выхаваннем у іх высокай ідэйнасці, патрыятызму, асэнсаванай неабходнасці сумленна служыць свайму народу, сваёй Радзіме. Такія якасці меў і ён сам.

Вячаслаў РАКІЦКІ.

гастрольная афіша

«СПАДЗЯЁМЯ, ШТО НАС ПАЛЮБІЛІ»

Лета — традыцыйны час вялікіх тэатральных гастрольяў. Сёлета ў сталіцы Беларусі іх адкрыў спектаклем «Тыл» па п'есе М. Заруднага Вінніцкі ўкраінскі музычна-драматычны тэатр імя М. Садоўскага. Калектыў не ўпершыню сустракаецца з беларускімі глядачамі і мае сярод іх шмат прыхільнікаў. Спрыяе ж гэтаму вялікае майстэрства артыстаў, рэжысёраў, шырокі дыяпазон рэпертуару. Сярод п'ес, паставленых украінскімі сябрамі, творы Г. Э. Лесінга, Я. Райніса, А. Карнейчука, У. Вішнеўскага, К. Траціва, А. Макаўка, А. Каламіца, М. Заруднага.

Мінчане ў сваю чаргу аказалі гасцям самы цёплы прыём. На час гастрольяў ім быў прадастаўлены новы будынак Палаца культуры і спорту чыгуначнікаў.

Трэці раз прыязджаў у нашу рэспубліку праслаўлены калектыў аднаго са старэйшых тэатраў Расіі — Горкаўскі акадэмічны тэатр драмы імя М. Горкага. Артысты з горада на Волзе выступалі ў Віцебску і Мінску. Яны прадставілі на суд глядачоў 11 работ апошняга часу.

Лета накладвае свой спецыфічны адбітак і на канцэртную дзейнасць. Гэта пара адпачынку. І ўсё павінна рабіць яго як мага больш прыемным. Таму і павялічваецца колькасць вясельных эстрадных прадстаўленняў. Такія, як канцэрты ў Мінску і Бабруйску артыстаў з ЧССР, сярод якіх была вядомая эстрадная спявачка Петра Чарнокая, артыстаў Масканцэрта пад кіраўніцтвам Льва Аракелава, выступленні вакальна-інструментальных ансамбляў «Каліна» з Чарнігава і «Польмя» з Масквы, аркестра ляскай музыкі Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта, разам з якім выступае народная артыстка СССР Таццяна Шмыга.

Але для сельскіх жыхароў лета — час напружанай працы. Выбрацца ў горад на канцэрт ім няма калі. І тады артысты едуць у сяло, дзе ім заўсёды шчыра рады. Сапраўдным святам песні стала гастрольная паездка па Віцебскай і Магілёўскай абласцях народнай артысткі СССР Людмілы Зыкінай. Прыемнымі былі для калгаснікаў і сустрэчы з народнай артысткай Удмурцкай АССР Маргарытай Суворавай, з выканаўцам цыганскіх песень з Масквы Валерыем Маштаковым, са спявачкай і кампазітарам Нінай Панцэлевай. Пасля турнэ па рэспубліцы спявак з Масквы Леў Аракелаў сказаў:

— Я спадзяюся, што нас палюбілі. У Беларусь наша канцэртная бригада прыязджае ўжо чацвёрты раз. Толькі сёлета мы павылі ў вас двойчы. І, ведаеце, ніколі нам не здаралася выступаць у напаяўнутых залах. Публіка заўсёды вельмі добразычліва ставіцца да артыстаў, разумее і тонка адчувае мастацтва. Часта пасля заканчэння канцэрта аматары музыкі ідуць да нас за парадамі, кансультацыяй або проста пагаварыць. І яшчэ мне хочацца сказаць, што нам ствараюць усе ўмовы для выступленняў, бо ў сёлах рэспублікі ўзведзена шмат цудоўных дамоў культуры, клубаў, дзе можна прыняць любую канцэртную бригаду. Хочацца верыць, што і наступныя сустрэчы з беларускім глядачом будуць такімі ж прыемнымі.

Галіна ХВЕСЬ.

Іграе Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР.

Фота А. КАЛЯДЫ.

ХРОНІКА КУЛЬТУРНАГА ЖЫЦЦЯ

БОЛЬШ за 15 гадоў з поспехам выступае самадзейны хор Бускага сельскага клуба Дубровенскага раёна. Сёлета ён атрымаў ганаровае званне народнага калектыву.

ГЕРОЯМ космасу — савецкаму касманавту Пятру Клімуку і польскаму Міраславу Гермашэўскаму — прысвячаецца но-

вая работа лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР скульптара Івана Міско.

У ПАМЯШКАННІ Бранскага драматычнага тэатра трагікамедыяй «Забіць Герастрата!» Г. Горына пачаў свае летнія гастролі Гомельскі рускі драматычны тэатр.

ЗА ЗАСЛУГІ ў развіцці беларускага выяўленчага мастацтва і падрыхтоўцы кадраў мастакоў Васілю Шаранговічу, загадчыку кафедры графікі Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, прысвоена званне заслужанага дзе-

яна мастацтваў Беларускай ССР.

У ГОМЕЛЬСКІМ парку культуры і адпачынку адбылося вялікае свята кнігі, на якім прысутнічалі беларускія майстры мастацкага слова А. Грачанікаў, Л. Прокіа, Я. Каршыкоў.

СЯРОД навінак дакументальнага экранна фільм С. Лук'янчыкава, А. Учыцеля і У. Андропова «Прэм'ера — гэта заўжды цяжка». Ён прысвечаны творчасці аднаго з буйнейшых сучасных беларускіх кампазітараў Яўгена Глебава, прэм'еры яго балета «Ціль Уленцігель».

Удакладняецца радаслоўная

Людзі жылі ў Верхнім горадзе (сучасная плошча Свабоды і прылягаючыя вуліцы), бесперапынна, пачынаючы з XII стагоддзя — да такога вываду прыйшлі навуковыя супрацоўнікі Інстытута гісторыі АН БССР, якія займаліся сёлета археалагічнымі раскопкамі ў Мінску. Падобная работа вялася ўпершыню, уласна, гэта толькі пачатак грунтоўнага археалагічнага даследавання колішняга цэнтра нашай сталіцы.

Археалагічныя работы ўзначальвалі навуковыя супрацоўнікі Валянцін Собаль і Зянон Пазняк, было зроблена 15 раскопаў і разведаных шурфаў. Ускрыты рэшткі мінскай ратушы на плошчы Свабоды і Святадухаўскай царквы, частка сцяны манастыра бенедыктынак, зроблены раскоп на Цэнтральнай плошчы, дзе некалі быў манастыр дамініканцаў... Работы вяліся ў надзвычай цяжкіх умовах. Горад тут шчыльна забудаваны, мае густую сетку інжынерных камунікацый, у скверах — старыя дрэвы з учэпстымі каранямі, месцамі глеба нібы спрашавана з бітай цэглы — сляды войнаў і разбурэнняў.

Пласт за пластом акуратна і цярдліва здымалі даследчыкі, на знаходках вызначаючы, якому стагоддзю адпавядае ўзровень, на які яны апусціліся. Ад XX стагоддзя ўглыб... Вучоныя спакойна раскажваюць пра свае знаходкі, а ў мяне сэрца сціскаецца ў роспачы. «Якая панутная родная зямля! Пачні капаць у любым месцы і знойдзеш сляды спусташальных войнаў, пажараў і разбурэнняў, чалавечых трагедый». Вось адзін толькі невялікі шурф на Цэнтральнай плошчы даў нямецкія манеты і талеркі са свастыкай, чарані XVII стагоддзя са слядамі кулявых раненняў...

Самыя шматлікія і каштоўныя для вучоных керамічныя матэрыялы. Справа ў тым, што яны дазваляюць найбольш дакладна вызначыць час, бо кожнае стагоддзе мела свой «модны» арнамент, склад цеста, форму вырабаў і спосаб абпальвання. Да таго ж, керамічны посуд быў шырока распаўсюджаны, гаршкі біліся часта, а не ў звы-

чаях продкаў было выкідаць смецце да-лёка.

Лічылася, што Мінск пачаўся з замчышча пры зліцці Нямігі і Свіслачы. Калі ўзнікла жыццё ў Верхнім горадзе, было невядома. У XVI стагоддзі, пасля атрымання магдэбургскага права, тут будоўца ратушы, і Верхні горад развіваецца як новы цэнтр Мінска. Праўда, былі некаторыя звесткі, што манастыры на гэтым месцы ўзведзены раней... Знойдзеныя ў ходзе раскопак рэчавыя доказы, сярод іх вяршкі гаршкоў і керамічныя донцы з клеймамі, такія ж, як на былым замчышчы, у самых ніжніх сляях, даюць падставы сцвярджаць, што людзі жылі ў Верхнім горадзе, пачынаючы з XII стагоддзя, г. зн., што Мінск быў шырэйшы, чым мы яго ўяўлялі, і Верхні горад рос са свайго цэнтра, а не сунуўся ад замчышча. Гэты аспект унясе пэўныя карэктывы ў гіпотэзы аб паходжанні і развіцці Мінска. Узнікае пільная патрэба ў далейшым археалагічным даследаванні беларускай сталіцы, калі раскопкі аднаго лета далі такі багаты фактычны матэрыял.

Акрамя ўжо згаданых керамічных частак посуду самага рознага прызначэння, знойдзена кафля — датаваная, з надпісамі, паліваная, з гербамі; ля былой ратушы выявілі цэлую калекцыю люлек, сярод іх ёсць і з чорналашчонай керамікі; манеты XVI—XVIII стагоддзяў — Вялікага княства Літоўскага і Расійскай дзяржавы; шкло — з надпісамі, вензелямі.

Шмат каштоўнага далі архітэктурныя раскопкі. Часткова былі удакладнены старадаўнія планы, даследаваны прыёмы будаўніцтва і матэрыялы — цагляны, цагельныя пліты, дахоўка, кафля, тынк, каваныя дэталі, шкло і інш.

У археалагічных раскопках удзельнічалі вучні Мінскай сярэдняй школы № 19, дзе ёсць класы з паглыбленым вывучэннем гісторыі, і студэнты гістарычнага факультэта Мінскага педінстытута. Упершыню ў сваім жыцці яны паспрабавалі сцерці асобныя белыя плямы ў гісторыі роднай сталіцы.

В. ТРЫГУБОВІЧ.

Абжываюць індустрыяльны пейзаж.

Фотаэцюд У. ЛУПЕЙКІ.

ВОЎКА НОГІ КОРМЯЦЬ

[Заканчэнне.

Пачатак на 6-й стар.]

чыць па крываваых трапезах, што сустракаюцца прыкладна праз кожныя сорак кіламетраў: вытаптаны лапамі снег, пасмы поўсці, плямы крывы, раструшчаны чэрап. Нават сваіх параненых суродзічаў драпежнікі разрываюць на шматкі ў імгненне вока.

Шэры драпежнік належыць да той нешматлікай групы звяроў, якія ў залежнасці ад абставін выбіраюць спосаб палявання: падкрадваюць да ахвяры на лежцы, засада з нечаканым нападом і вядомая калектыўная аблава, што патрабуе ўзгаднення дзеяння.

Шматвекавое суіснаванне чалавека з воўкам, як бы гэта ні здалося парадасальным, садзейнічала іх узаемнаму знаёмству і нават абмену вопытам. Чалавек вынаходзіў і штотым удасканалваў спосабы і метадку барацьбы з ім, а воўк амаль з гэтым жа поспехам навучыўся разгадаць небяспеку і пазбягаць яе. Каб было інакш, ваўкі даўно б зьяліся.

Найбольш старажытным спосабам палявання на воўка, які згадвае пад 1091 годам Лаўрэнцьеўскі летапіс, трэба, відаць, лічыць цянеці. Драпежнік, заскочыўшы з перапуду ў сетку, заблытваўся ў ёй, як у павуцінні. Накрытыя тонкімі пруткамі і замаскіраваныя травою і мхом ямы-пасткі таксама дэўно вядомы. Большай тэхнічнай дасканаласцю вызначаюцца розныя самаловы. Многія з іх і сёння здзіўляюць спалучэннем арыгінальнасці задумы і прастаты канструкцыі. Возьмем, напрыклад, так званы трызуб — дзвюхмятровую дошку-саракоўку з трыма выразанымі зверху зубцамі і двума пазамі паміж імі. Трызуб прымацоўвалі да дрэва так, каб паміж ім і ствалом была свабодная адлегласць на чатыры-пяць сантыметраў, зверху вешалі падсмажанага гусака. Воўк, імкнучыся сарваць пры-

наду, падскокваў і зашчамляў лапу ў адной з проразей.

Калі трызуб-самалоў у асноўным быў пашыраны на Палессі, дык пасткі-ваўкоўні мелі на Беларусі самае шырокае распаўсюджанне. На Міншчыне ваўкоўні рабілі з двух або трохмятровых калоў, якія загадзя, звычайна да надыходу марозоў, забівалі ў зямлю па кругу, на адлегласці каля пяці сантыметраў адзін ад другога. Верхнія канцы калоў апляталі лозам, у цэнтры ставілі моцную скрыню з прынадай. Дзверы адчыняліся ў сярэдзіну і перагароджвалі вузкі пражод, па якому драпежнік мог ісці толькі ўперад. З пасткі яму не дазвалялі выйсці дзверы, бо ён, праходзячы міма, сам жа зачыняў іх тулавам. Палескі варыянт ваўкоўні нагадваў у плане ўлітку і рабіўся без дзвярэй.

Ставілі на ваўкоў і залезы — разнастайнай канструкцыі пасткі, чаладжвалі аблавы з ганчакі, чырвонымі сцяжкам і загоншчыкамі; білі шэрых, асабліва пасля вынаходства вогнестрэльнай зброі, і з засады, і з падыходу на падвыўку. Апошні спосаб паспяхова выкарыстоўваюць цяпер асобныя паляўнічыя, здабываючы за сезон па некалькі дзесяткаў драпежнікаў. Сутнасць «падвыўкі» ў тым, што з другой паловы ліпеня да кастрычніка маладыя ваўкі ў чаканні бацькоў з ежай не толькі адказваюць на выццё вабелшчыка, але і выбягаюць на 300—400 метраў ад логава насустрач яму.

Аднак чалавек пераможцам не стаў, нягледзячы на тое, што воўк тысячу гадоў знаходзіцца кпа-за законам». «Ваўкоў наогул нельга знішчыць! — перакананы паляўнічыя. — Ды гэты хітрун каго хочаш вакол палца абвадзе». Сапраўды, ваўкам нельга адмовіць ні ў розуме, ні ў асцярожнасці, ні ў хітрасці.

Хто ведае, можа гэта і добра?

У. ГУРКОЎ,
С. ЦЯРОХІН.

ВЫЙГРАЛІ ПЕРШЫНСТВО СССР

У спаборніцтве 11 каманд упершыню спартсмены нашай рэспублікі сталі пераможцамі першынства СССР па скачках на батучце сярод юнакоў і дзяўчат, праходзіўшага ва ўкраінскім горадзе Генічэску. Яны абыгралі вельмі моцныя каманды РСФСР, Украіны, Грузіі, Ленінграда і інш.

У Віцебску стартаваў трэці чэмпіят свету па верталётнаму спорту з удзелам 45 мацнейшых экіпажаў з ЗША, ФРГ, Англіі, Польшчы, Венгрыі і Савецкага Саюза.

У праграму спаборніцтваў уваходзяць чатыры абавязковыя практыкаванні: «Візіт», або прыбыццё на аэрадром па ўстаноўленаму маршруту на працягу 3 мінут 30 секунд; «Квадрат» — палёт па маршруту; пранос вядра з вадой у плошчы 120×200 метраў, і адно адвольнае: верталётны слапам.

Тысячы віцябчан сталі сведкамі незвычайна маляўнічага і ўражваючага свята авіяцыі.

Тытулы мацнейшых верталётчыкаў планеты заваявалі савецкія спартсмены Уладзімір Смірноў і Любоў Прыходзька. Абое яны ўпэўнена выступілі ва ўсіх чатырох заліковых практыкаваннях, прадэманстравалі высокае майстэрства і волю да перамогі.

НА ЗДЫМКАХ: пераможцамі ў практыкаванні № 2 сталі члены зборнай каманды СССР (злева направа) Станіслаў ІГНАЦЕНКА, Уладзімір СМІРНОЎ і Віктар САЛАЎЕЎ; у палёце — В. САЛАЎЕЎ.

Фота Н. МАЛЫШАВА і А. ЦАРЛЮКЕВІЧА.

З народнага гумару

Адзін сын служыў у салдатах. Пачалася вайна. Сын да бацькі піша з вайны і просіць прыслаць грошай, бо яму адарвала нагу і ён ляжыць хворы.

Бацька адпісвае: «Дарагі сыночкі! Гэта ўжо чацвёртая нага, што ў цябе адарвала на вайне. Шкада цябе, але грошай у мяне няма. Пастарайся вылезці на апошніх нагах, што ў цябе засталіся».

Чалавек з жонкаю пры-

ехаў у Вільню. На вуліцы падыходзіць да рамнікі і кажа:

— За колькі давязеце на Антаколь?

— За залатоўку.

— Але нас дваіх — жонка таксама едзе.

— Усё роўна залатоўка.

— Бацьшы, Агата, — кажа чалавек жонцы, — я зайседаю табе гаварыць, што ты нічога не варта.

Стары хваліўся перад сваёй старою, што ведае ня-

мецкую мову. Неяк ён прыйшоў з работы і сказаў:

— Кошел мошел.

— Што ты кажаш? — не зразумеў старая.

— А тое, цёмная баба, што па-нямецку гэта азначае — здымі з мяне валёнку і пастаў сушыцца ў печ.

Раніцай стары прагнуўся, а жонка і кажа яму:

— Мошел кошел.

— Гэта яшчэ што! — здзівіўся стары.

— А тое, што твае валёнку згарэлі.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1164